

The Elgin Marbles af Peter Jensen

Den gruppe af skulpturer fra Parthenon templet, der i dag befinder sig i Duveen rummet på British Museum, kendes populært under navnet Elgin Marbles¹. De danner rammen om den hidtidigt største og mest kendte sag vedrørende repatriering af kulturarv.

Omkring halvdelen af den bevarede skulptur fra Parthenon blev i slutningen af det 18. og i starten af det 19. århundrede fjernet fra templet i Athen af den engelske adelsmand, Thomas Bruce, 7. jarl af Elgin og blev senere solgt til den britiske stat. Omstændighederne vedrørende erhvervelsen af Elgins samling og deres opbevaring på British Museum i London, har igennem de sidste 200 år har dannet fundamentet i problematikken omkring repatrieringen heraf.

Sagen omkring Parthenon skulpturerne på British Museum rummer mange interessante aspekter, og det er formålet med denne artikel at forsøge at redegøre og analysere nogle af disse, som et case study i repatriering af kulturarv. Analysen er koncentreret om debatten igennem de sidste ti år, med særlig fokus på årene 2000 til 2004. Den intense indsats for at få tilbageleveret skulpturerne inden olympiaden i Athen i sommeren 2004 gør netop denne periode karakteristisk, da der blev ofret mange kræfter og ressourcer på at opnå et afgørende resultat.

For at forstå sagens mange facetter er det nødvendigt at give et kort rids af det historiske forløb vedrørende Elgins erhvervelse af skulpturerne. Artiklen indeholder herefter en nærmere diskussion af, hvad der ligger til grund for debatten om Elgin Marbles, og hvorfor den er så interessant som case i repatriering. Desuden vil dette afsnit forsøge at redegøre hvorfor sagen er så vigtig i dag, både som specifik case, men også som et led i den større diskussion af begrebet kulturarv og vores forståelse heraf.

Endvidere vil der i artiklen blive redegjort for de involverede parter i debatten og deres respektive argumenter vil blive analyseret. Desuden vil eventuelle støtteorganisationer kort blive præsenteret og sat i perspektiv til den respektive part. Desuden vil jeg diskutere af nogle af parternes væsentligste argumenter i et forsøg på at fremhæve nogle problematiske aspekter af stridsspørgsmålet.

Det bør bemærkes, at jeg ikke forestiller mig det muligt, at komme med nogen løsning på konflikten vedrørende Elgin Marbles og deres eventuelle repatriering, endvidere at forudsige konsekvenserne for repatriering generelt. Artiklens hovedformål er derimod, at give et analyserende indblik i en af det 20. århundredes mest interessante sager vedrørende kulturarv i international forstand.

Historisk rids

I 1799 blev Lord Elgin udnævnt til britisk ambassadør til det Osmanniske rige i Konstantinopel. Ved hans udnævnelse samlede han en stab omkring sig, som blandt andet inkluderede præsten Philip Hunt, som senere skulle komme til at spille en vigtig rolle i erhvervelsen af Parthenon skulpturerne. I begyndelsen tyder alt dog på, at Elgins interesse for antikke levn begrænsede sig til at hjemføre afstøbninger og kopier af antikke

The Elgin Marbles af Peter Jensen

arkitektoniske bygningsdele. Formålet hermed skulle være at forskønne og uddanne hele den kunstneriske forståelse og smag i England, hvilket forblev hans personlige mål resten af livet².

I efteråret 1800 ankom det hold af kunstnere, som Lord Elgin forinden havde samlet til formålet, til Athen. I 1801 anmodede Hunt Elgin om at anskaffe en udvidet tilladelse fra tyrkerne til både at måtte kopiere, opmåle, tegne og fjerne sten med figurer og inskriptioner. Det er netop denne tilladelse, kaldet en *firman*, der tilsyneladende gav Elgin mulighed for at erhverve sig en stor samling af antikke genstande, hvor Parthenon skulpturerne udgjorde kernen³. I 1803 afsluttede Elgin sin ambassade og forlod Konstantinopel. På dette tidspunkt var noget af samlingen i England mens meget endnu lå klar til transport i Athens havn, Piraeus. De sidste dele af Elgins samling forlod først Athen i 1810.

Efterfølgende udbrød der krig mellem England og Frankrig, hvilket medførte, at Elgin sad som fange i Frankrig i en årrække. Ved hans hjemkomst så han sig nødsaget til at forsøge at sælge sin samling, grundet økonomiske problemer. Efter mange vanskeligheder lykkedes det endelig i 1816 at sælge samlingen til den engelske regering, som derefter indførte den i British Museum senere samme år⁴.

Årsagerne til debatten

Ved Grækenlands uafhængighed i 1829 begyndte striden om repatriering af Parthenon skulpturerne⁵. En af de mest markante skikkelser i nyere tid, der har talt for repatriering er den tidligere græske kulturminister Melina Mercouri, der igennem hele sin embedsperiode lagde pres på den engelske regering og British Museum for at tvinge dem til at tilbagelevere Parthenon Skulpturerne⁶. Efterfølgende har debatten toppet i forbindelse med afholdelsen af de olympiske lege i Athen i sensommeren 2004.

Grundlaget i denne debat skal findes i grækernes forhold til egen fortid. Deres nyvundne selvstændighed medførte en voldsom opblomstring i græsk nationalisme og national-følelse, og man søgte at identificere sig med sin gloriøse fortid, det antikke athenske demokrati. Det ypperligste bevarede symbol på det antikke Athens storhed findes i Parthenon templet på Athens akropolis, som blev opført i midten af det 5. århundrede f.Kr., hvilket samtidig repræsenterer Athens absolutte højdepunkt som førende bystat. Netop derfor berører det grækerne meget, at nogle af de vigtigste symboler på deres fortids storhed i dag befinder sig i England⁷. Grækernes harme bliver ikke mindre af, at British Museum blankt afviser ethvert krav om tilbagelevering af Parthenon skulpturerne. De opfatter sig selv som retmæssige ejere af førnævnte skulpturer, eftersom de lovligt erhvervede dem fra Lord Elgin, der, ifølge den engelske regering og British Museum, lovligt indsamlede og udførte dem fra Athen. Desuden har Parthenon samlingen indgået som en af de væsentligste dele af British Museums samlinger i næsten 200 år, og er dermed en del af British Museums identitet og profil.

Disse faktorer gør sagen uhyre kompliceret, og samtidig tvinger det os selv til at reflektere over, hvordan vi definerer kulturarv, og hvem der i givet fald har krav på den. Ingen kan bestride at Parthenon skulpturerne stammer fra Grækenland og dermed er en del af landets kulturhistorie. Men samtidig har Parthenon skulpturerne været medvirkende til at forme europæisk kultur i oplysningstiden og vestens fascination og glorificering af

The Elgin Marbles af Peter Jensen

det antikke demokratis levn har desuden formet vores arkitektoniske og skulpturelle stilarter i en ikke uvæsentlig grad. Spørgsmålet må derfor være, om kulturarv, i dette tilfælde Parthenon skulpturerne, kan eller skal tilhøre et bestemt land, eller om det skal indgå i en bredere international kulturforståelse.

Parthenon sagen har i dag fået status som *cause célèbre* blandt repatrieringssager af kulturarv⁸. Den repræsenterer konflikten og problematikken vedrørende brugen af følelsesmæssige og etiske argumenter kontra juridiske argumenter. Samtidig har sagen haft en varighed på næsten 200 år, hvilket gør den til den mest udholdende sag vedrørende repatriering overhovedet.

Ovenstående gengiver netop de årsager til, at Parthenon repatrierings sagen er så interessant som case study og samtidig så essentiel for fortolkningen og håndhævelsen af begrebet repatriering. Sagen stiller et vanskeligt spørgsmål, idet vi tvinges til at tage stilling til, om en 200 år gammel sag fortsat skal tages op, eller om den skal bilægges. Steffen Heiberg, museumsinspektør på Frederiksborgmuseet, stillede i en artikel i Politiken spørgsmålet om, hvorfor vi nødvendigvis skal gå i rette med historien og tilbagelevere genstande fra internationale museer. Han påpeger videre, at netop udbredelsen og fordelingen på de europæiske museer af kunst og kulturhistoriske genstande afspejler selve historien⁹. Denne tanke er interessant at fastholde, når jeg i det følgende vil analysere de respektive parter i Parthenon sagen og deres argumenter og synspunkter.

De involverede parter

De to hovedorganisationer i debatten om repatriering af Parthenon skulpturerne er på den ene side British Museum, der er modstander af enhver form for repatriering af museets Parthenon skulpturer, og på den anden side den græske regering, som inderligt ønsker skulpturerne fra Parthenon tilbageleveret til Athen. Dertil kommer begge parters støtte- og interesseorganisationer, der hver især arbejder mere eller mindre sammen med hovedorganisationerne om at tilvejebringe deres respektive formål. British Museum er langt underlegen hvad angår antallet af støtteorganisationer i spørgsmålet om Parthenon skulpturerne, men de nyder derimod støtte fra den engelske regering og landets premierminister Tony Blair. I det følgende vil hver af de to hovedorganisationer blive gennemgået, og deres argumenter vil blive analyseret for at munde ud i en diskussion af, hvorvidt og hvordan deres argumenter adskiller sig fra hinanden.

Den græske regering

Det græske kulturministerium er spydspidsen i grækernes tilstræbelser for at få tilbageleveret Parthenon skulpturerne. Ifølge deres officielle deklARATION fremgår det, at de anser Parthenon som et skamferet monument som tilhører verdenskulturarven¹⁰.

Fra den græske side af Parthenon debatten har argumenterne for repatriering længe båret præg af at være følelseladede, og ikke særligt fagligt funderet. For eksempel, at Parthenon skulpturerne bringes tilbage til det sted hvor de er skabt, hvor den athenske sol i århundreder har kærtegnet deres symmetriske harmoni samt at Parthenon skulpturerne er et kunstværk som kun giver mening som en helhed, og derfor bør forenes¹¹. Denne måde at debattere og argumentere på fortsætter dog stadig, men tendensen er i stigende grad,

The Elgin Marbles af Peter Jensen

at grækerne bevæger sig over til mere saglige og seriøse argumenter. Som eksempel på dette, har det græske kulturministerium opstillet fem hovedargumenter, med hvilke de mener at bevise, at Parthenon skulpturerne skal repatrieres til Athen¹².

De officielle græske argumenter

Det første argument slår fast, at Parthenon er et unikt monument, der kun kan anskues i sin helhed, og derfor må fremstå samlet. Athens Akropolis, hvorpå Parthenon er bygget, var det hellige fokus for det antikke Athen og fungerede som centrum for byen, hvorom alle officielle, lovgivende og lignende bygninger var placeret. Parthenon har i dag status som Athens byemblem og som symbol for græsk kulturel identitet. Endvidere er templet en del af UNESCO's verdens kulturarvs liste, og Parthenon pryder også UNESCO's logo¹³.

Det andet argument redegør for planerne om at skabe et samlet historisk centrum i Athen¹⁴. Projektet er et tværministerielt arbejde, hvis formål er at restaurere og bevare det historiske, kulturelle og terrænmæssige miljø omkring Akropolis. Målet er, at knytte monumenterne på og omkring Akropolis med andre væsentlige historiske levn i nærheden for derigennem at skabe en stor museumspark¹⁵.

Tredje argument sætter fokus på det omfattende restaurerings projekt på Akropolis, som har været i gang siden 1975 og fortsætter kontinuerligt¹⁶. Dette arbejde repræsenterer et af de mest moderne restaurerings projekter i vores tid, hvor hver eneste handling kan reverseres uden skade på det originale monument. For Parthenons vedkommende omfatter projektet primært en strukturel restaurering, overflade bevaring, den bedst mulige bevaring af nuværende skulpturer, en udbedring af tidligere fejlagtige restaurerings projekter samt genindførsel i bygningen af fragmenter på jorden¹⁷.

Det fjerde argument omhandler konstruktionen af det nye Akropolis Museum i Athen. Dette projekt har været udsat for en del tumult, efter det kom frem, at det vindende projekt fra arkitekt konkurrencen ville blive bygget oveni omfattende arkæologiske levn fra den senromerske- og den tidlige kristne periode. Efter en ny arkitekt konkurrence blev det endelig design fundet, hvilket har taget højde for de arkæologiske levn og inkorporerer dem i sit design. Dette blev gjort til dels ved, at museets placering blev flyttet en smule, samt, at dele af udgravningerne blev indbygget som en del af underetagen i museet. Museet, som er sat til at være færdigt i 2006¹⁸, bygges for foden af Akropolis med det specifikke formål at bevare den visuelle forbindelse til Akropolis og især Parthenon. Netop Parthenon skulpturerne er en væsentlig grund til, at museet overhovedet bygges, da det gamle museum på Akropolis dårligt kan rumme de skulpturer, som grækerne forventer at få tilbage fra British Museum. Det nye Akropolis museum vil huse et specielt galleri til Parthenon skulpturerne, der vil vise skulpturerne i de samme dimensioner, som på selve templet. Med det nye Akropolis museum vil Athen for alvor markere sig som et af verdens førende steder for udstilling og bevaring¹⁹.

Femte og sidste argument vedrører de lovmæssige omstændigheder omkring Lord Elgins erhvervelse af Parthenon skulpturerne. Dette punkt er meget kontroversielt, især på grund af de, ifølge grækerne, tvivlsomme dokumentariske beviser. Grækerne sætter spørgsmålstegn ved, om det overhovedet er en *firman* vi har bevaret i italiensk oversættelse. Desuden anklager grækerne Lord Elgin for, at have fremsat trusler mod de tyrkiske

The Elgin Marbles af Peter Jensen

embedsmænd og for at have bestukket førnævnte til ikke at blande sig i sine affærer²⁰. Tolkningen af Lord Elgins handlinger i Athen, hvorvidt de var ulovlige og hvorvidt tyrkerne havde nogen ret til at råde over grækernes kulturarv, ses forskelligt fra begge parter, og afhænger af, hvordan man læser og forstår den italienske oversættelse af Elgins dokument fra det Osmanniske hovedsæde i Konstantinopel.

Et andet tungtvejende argument fra grækerne, er anklagerne af British Museum vedrørende deres bevaring af Parthenon Skulpturerne. I 1937-1938 rensede British Museum skulpturerne forud for deres indsættelse i det nye Duveen rum, der var under opførelse på det tidspunkt. Resultaterne af denne rensning har senere skabt voldsom debat om, hvorvidt British Museum gjorde uoprettelig skade på skulpturerne, hvilket grækerne mener²¹. Denne sag vil jeg gennemgå nøjere i et senere afsnit.

Det græske tilbud

I efteråret 2002 fremsatte den græske kulturminister et nyt og uventet forslag til løsning af den fastlåste konflikt vedrørende Parthenon skulpturerne. Yderligere ville grækerne fralægge sig ejerskabsretten til Parthenon skulpturerne på British Museum, noget som ellers har været en central del af den græske argumentation²².

I stedet har grækerne tilbudt British Museum at bevare ejerskabet over deres dele af Parthenon skulpturerne mod, at de så blev permanent udlånt til Athen. Skulpturerne ville blive udstillet i det nye Akropolis museum og British Museum ville kunne få en del af det nye museum tildelt som et anneks til British Museum. Yderligere ville grækerne tilbyde, at sende nye fund og andre artefakter aldrig før udlånt samt udstillinger til vandredstilling i British Museum og andre regionale museer i England²³.

Ifølge den engelske støtteorganisation, Marbles Reunited, står England til at høste adskillige fordele ved at acceptere det græske tilbud, blandt andet en øget international kulturel forståelse, idet de nye udstillinger fra Grækenland vil hjælpe med at give et nuanceret og dybdegående indblik i antikkens store civilisationer. British Museum ville også blive belønnet i form af et særligt anneks i det nye Akropolis Museum²⁴ og endelig ville den engelske regering og British Museum opnå international anerkendelse og goodwill²⁵.

Internationale støtteorganisationer til fordel for grækernes sag

Som nævnt foroven eksisterer der adskillige organisationer, der har til formål at støtte grækernes krav om repatriering af Parthenon skulpturerne. Overraskende findes der i England flere anselige støtteorganisationer, hvor Marbles Reunited allerede er nævnt. Denne gruppe har til formål at koordinere indsatsen for andre personer og grupper, der støtter grækerne, heriblandt The British Committee for the Restitution of the Parthenon Marbles og Parthenon2004²⁶.

Inspirationen til The British Committee for the Restitution of the Parthenon Marbles blev skabt på baggrund af Melina Mercouris tale ved en konference i Mexico i 1982²⁷ hvorefter gruppen blev dannet i 1983. Organisationens formål er at informere offentligheden om Parthenon skulpturerne og deres repatriering samt at lægge pres på den engelske regering, med henblik på førnævnte.

Parthenon2004 blev etableret i foråret 2002, og har til formål, at overtale den engelske regering til at gøre en aktiv indsats for at Parthenon skulpturerne kan blive udstillet i Athen. Gruppen ønskede specifikt at dette løfte ville blive givet inden Olympiaden 2004. Gruppen søger, at få medlemmer af det engelske parlament til at

The Elgin Marbles af Peter Jensen

engagere sig i debatten vedrørende skulpturerne samt at påvirke offentligheden gennem artikler og indslag i medierne²⁸.

De britiske støtteorganisationer har igennem en længere årrække gennemført meningsmålinger i et bredt udsnit af medierne. Ifølge deres konklusioner viser disse meningsmålinger, at et massivt flertal i den engelske befolkning støtter repatrieringen af Parthenon skulpturerne, heriblandt et betydeligt antal medlemmer i det engelske parlament²⁹.

Et andet støtteprojekt til det græske ønske om repatriering blev skabt i 1997 af en gruppe teenagere fra Kreta i samarbejde med deres engelsklærer. Deres hjemmeside indeholder en meget stor mængde materiale, hvor de forsøger at redegøre for synsvinklerne og argumenterne fra begge parter i konflikten. Siden, som igennem årene jævnlige er blevet opdateret, indeholder også en del dokumentariske beviser, der skal underbygge deres gennemgående argument: at Parthenon skulpturerne skal tilbageleveres til Grækenland³⁰.

Endelig har både UNESCO og EU parlamentet udtalt sig til fordel for den græske regerings ønske om repatriering og opfordrer England til at indgå i en konstruktiv debat med det formål at få tilendebragt stridsspørgsmålet³¹.

British Museum

Museet er i dag et af Europas største museer, med omkring seks millioner besøgende om året³². Museet har tildelt en betydelig del af deres hjemmeside for græske og romerske antikviteter til Parthenon skulpturerne og deres udlægning af sagen³³.

British Museum har, i lighed med det græske kulturministerium, opstillet en række argumenter til fordel for deres sag. Først og fremmest slår British Museum fast, at købet af Lord Elgins samling skete efter en særlig kommission fra det engelske underhus havde undersøgt de retmæssige omstændigheder vedrørende Elgins erhvervelser i Grækenland. Denne kommission fandt det bevist, at Elgins samling var blevet lovligt erhvervet med gyldig tilladelse fra det tyrkiske overherredømme, selvom kommissionen aldrig blev forevist den relevante *firman*³⁴. British Museum opfatter sig dermed som retmæssige ejere af Parthenon skulpturerne³⁵.

Den engelske regering har svaret det græske udenrigsministerium, at det er formynderne af British Museum³⁶ der har råderet over samlingerne og i så fald ville det være dem, der skulle udtrykke ønske om at tilbagelevere skulpturerne. Det er de imidlertid forhindret i, som følge af betingelserne i The British Museum Act fra 1963, hvor det forbydes formynderne permanent at udskille genstande fra samlingerne³⁷.

Ud over disse rent lovmæssige argumenter, har British Museum også opstillet andre argumenter til fordel for deres sag. Først og fremmest er Parthenon skulpturerne en integreret del af British Museums samlinger og fremstår som den græsk-romerske afdelings absolutte stjernestykker. De udstilles i det dertil byggede Duveen rum, som blev opført i 1938, men grundet krigen først endeligt færdiggjort i 1962. British Museum har ud over selve udstillingen tilføjet interaktive gengivelser af Parthenon skulpturerne og af deres originale placering på templet i Athen, audioguides på syv sprog samt informationstavler og genstande der fortæller om Parthenons historie fra Elgins tid og fremefter³⁸.

The Elgin Marbles af Peter Jensen

British Museum fremsætter yderligere et argument om, at museet er et internationalt museum, der fortæller historien om den menneskelige kulturelle formåen. Museet påstår, at ingen andre steder vises græsk kulturs afhængighed og sammenhæng med andre oldtids- kulturer mere tydeligt og samtidig græsk kulturs påvirkning og indflydelse på senere europæisk kulturudvikling³⁹. Museet anklager det nye Akropolis museum for, i modsætning til British Museum, at være et lokalt regionalt museum med særlig fokus kun på det antikke Athens historie⁴⁰. Fra engelsk side har der også været rejst en anklage om, at en tilbagelevering af Parthenon skulpturerne vil sætte præcedens for yderligere repatrieringer og igangværende sager. Dette argument er ikke officielt fremsat af British Museum, men ytres ofte af politikere som taler til fordel for British Museum.

Skandalen omkring rensningen af Parthenon skulpturerne i 1937-38

I vinteren 1999 afholdte British Museum en konference for at undersøge de dokumentariske og visuelle beviser for rensningen udført i 1937-38 med det mål at bestemme hvordan og i hvilken udstrækning skulpturenes overflade var blevet ændret.

Sagens kerne ligger i de metoder der blev brugt til at rense skulpturerne, hvilket i tillæg til de foreskrevne metoder med brug af vand og sæbe også inkluderede uautoriserede rensning med kobbermejsler og karborundum. Dette blev sandsynligvis gjort på foranledning af opfordringer fra det nye rums donator, Lord Duveen, der ønskede at skulpturerne skulle fremstå mere hvide end tilfældet var⁴¹. Da British Museum blev klar over problemet forsøgte det at nedtone rengøringen for offentligheden for at undgå en skandale, hvilket dog ikke lykkedes. British Museum erkender nu, at måden hvorpå Duveen foranledigede rensningen var en skandale og at måden hvorpå museet forsøgte at skjule rensningen var en skandale. Men var det, der rent faktisk blev gjort, en skandale? British Museum vedstår, at rensningen langt fra var korrekt og sandsynligvis aldrig burde være udført som den blev gjort, men museet erkender at de ikke er ufejlbarlige⁴². Derimod er British Museum stadig overbeviste om, at skulpturerne i London er i langt bedre stand, end hvis de var forblevet på Parthenon siden 1801.

Diskussion af parternes argumenter

Fra græsk side havde man for alvor satset på, at få bragt striden omkring Parthenon skulpturerne til ende inden Olympiaden i 2004⁴³. Flere støtteorganisationer havde arbejdet målrettet på, at få den engelske regering til i det mindste, inden Olympiaden, at love en tilbagelevering. Fra engelske side holdt man dog stædigt fast i sine argumenter og nægtede at indgå i en forhandling.

I november 2002 mødtes den nyligt udnævnte direktør for British Museum, Neil McGregor, med den daværende græske kulturminister Evangelos Venizelos, for at diskutere det ovennævnte græske tilbud⁴⁴, som dog blev afvist af museet. Året efter udtalte Neil McGregor, at Parthenon skulpturerne aldrig ville blive leveret tilbage til Grækenland, ej heller til låns. Samtidig afbrød han kontakten til de engelske støtteorganisationer efter kun et enkelt møde. Dermed var Grækenlands håb om, at få Parthenon skulpturerne tilbage inden Olympiaden det følgende år forgæves⁴⁵.

The Elgin Marbles af Peter Jensen

Debatten har traditionelt haft sin begyndelse med Lord Elgins handlinger i Athen. Centralt for den græske opfattelse er nemlig, at Elgin uden gyldig tilladelse med vold fjernede omkring halvdelen af de bevarede skulpturer på templet. Grækerne påstår, at den engelske regerings køb af Elgins samling må anses for ulovlig, da skulpturerne blev fjernet mens Grækenland hørte under Osmannerne. Dette svarer, ifølge grækerne, til, at købe hælervarer⁴⁶. Problemet med dette argument ligger i, at tyrkerne havde haft over-herredømmet i Grækenland i over 350 år da Elgin blev udnævnt til ambassadør i 1799. På dette tidspunkt anså omverden efter al sandsynlighed tyrkerne som de retmæssige herrer over Grækenland.

Grækerne anklager også Elgin for, at have bestukket sig til ydelser hos tyrkerne, herunder den omstridte *firman*⁴⁷. Det er ganske veldokumenteret, at Elgin overøste sine tyrkiske værter med værdifulde gaver, eftersom han selv inkluderer disse i sit regnskab, der dannede basis for hans senere salgspris til den engelske regering. Men Elgin modtog også selv kostbare gaver i stort omfang af tyrkerne, og ifølge British Museum var det almindelig skik på Elgins tid at udveksle kostbarheder mellem officielle embedsmænd⁴⁸. Det er muligt, at Elgin udnyttede sin position til at anskaffe sig den omstridte *firman*, men i så fald, er det langt mere sandsynligt, at hans succes skyldtes Englands hjælp til generobring af Ægypten fra Frankrig, end at det skyldtes lukrative bestikelser. Sagen omkring den nu tabte originale *firman* må anses som højst problematisk, eftersom vi kun har en italiensk oversættelse at basere vores vurderinger på. Grækerne sår dertil tvivl, om det overhovedet er en *firman*, vi har bevaret i oversættelse⁴⁹.

Et andet vigtigt argument for begge parter er bevaring. Et af nyere tids argumenter fra British Museum mod repatriering har været, at grækerne ikke var i stand til at passe ordentligt på deres fortidsminder. Dette begrundes især med det faktum, at der op igennem hele industrialiseringen i Athen sad store mængder skulptur på Parthenon og andre monumenter, som blev udsat for kraftig forurening og syreregn. Så sent som i 1993 blev der taget frise stykker ned fra templet og der sidder stadig metoper tilbage, som engang var blandt de bedst bevarede. Først i 1998 blev der installeret luftrensings anlæg i Akropolis museet⁵⁰. Endvidere blev der i 1920'erne og 30'erne udført katastrofale restaurationer på Parthenon, der senere har ført til en forværring af monumentets tilstand⁵¹. British Museum argumenterer yderligere for, at skulpturerne faktisk blev skånet for tyrkernes regelmæssige beskadigelser på skulpturerne samt den øgede efterspørgsel på skulpturfragmenter i forbindelse med oplysningstidens dannelsesrejsende, hvor mange ønskede små transportable souvenirs⁵².

Grækernes modangreb har været de tiltag, som Elgin foretog sig for at få skulpturerne bragt ned fra templet. Han fjernede dele af tagkonstruktionen og måtte skære den udhuggede del af frisen af selve blokkene. Grækerne påstår også, at skulpturerne blev eroderet i de år, hvor Elgin udstillede dem i London, indtil den engelske regering købte samlingen⁵³. Dertil kommer British Museums rensning i 1930'erne og de efterfølgende skandaler som nævnt ovenfor, hvilket har plettet museets rygte og svækket anklagen om utilstrækkelige græske bevaringsmuligheder. I dag anerkendes Grækenland som værende fuldt på højde med andre europæiske lande med hensyn til bevaring og konservering.

Men spørgsmålet er, om hele debatten vedrørende Lord Elgin og hans handlinger faktisk har relevans for den nuværende case om repatriering. For hvor præcist kan vi udlede de historiske omstændigheder og

The Elgin Marbles af Peter Jensen

begivenheder, der i sidste ende førte til Englands erhvervelse af Elgins samling, og hvad har de i givet fald med sagen at gøre nu? At basere debatten på ufuldstændig historisk viden fører næppe til nogen afgørelse i striden. Faktum er, at Elgins handlinger beskadigede Parthenon i et vist omfang, men hvorvidt skulpturerne ville have haft det bedre af at blive i Athen end London, kan være meget vanskeligt at bestemme.

I dag ligger sagens kerne ikke længere på ejerskab, idet grækerne har tilbudt af afstå herfra, mod at få Parthenon skulpturerne tilbage som permanent udlån i det kommende Akropolis museum. Problemet ligger derimod i, at British Museum og dets formyndere betragter Parthenon samlingen som en integreret del af museets samlinger. Samtidig argumenterer museet for, at skulpturerne indgår i en bredere europæisk kulturforståelse i London, end de ville gøre i Athen.

På trods af et tilsyneladende flertal i den engelske befolkning er for repatriering vælger British Museum at se sagen ud fra museale principper om samlingernes integritet og uadskillelighed. Endvidere har der fra engelsk side været fremsat varsler om, at Parthenon sagen kan skabe præcedens i lignende sager og vil starte tømningen af store internationale museer. Grækenland har dertil svaret, at de kun ønsker Parthenon skulpturerne tilbage og ikke vil fremsætte krav om andre genstande, hverken nu eller i fremtiden. Endvidere har sagen antaget en principagtig karakter i Grækenland, og det ville betyde et stort diplomatisk nederlag for grækerne, hvis de droppede deres krav om repatriering.

Slutteligt bør det bemærkes, at Parthenon sagen er en af flere sager vedrørende repatriering af antikke genstande og samlinger. To væsentlige konflikter vedrørende samlinger er tyrkernes krav om tilbagelevering af skulpturerne fra Pergamon altret samt sagen omkring guldskatten fra Troja, hvis tilhørsforhold er meget komplekst. Endvidere har Ægypten lanceret en større kampagne for at kræve, hvad de kalder stjalne genstande tilbage fra hele verden. Heraf er Rosetta stenen på British Museum blandt og også her afviser museet ægypternes krav om repatriering⁵⁴.

Konklusion

Repatrieringssagen om Parthenon skulpturerne fra British Museum danner i dag baggrund for en yderst interessant debat vedrørende kulturarv i international forstand. Sagen tvinger os til at betragte vores kulturskatte og spørge os selv, hvorvidt vi vil tillade, at udbredelsen af et lands kulturarv gøres til fælleseje.

Da Lord Elgin i starten af det 19. århundrede gennem sine agenter fjernede omkring halvdelen af den bevarede skulpturelle udsmykning på Parthenon templet i Athen, var han på ingen måde klar over hvilke vanskeligheder han gav sig i kast med. Sytten år efter hans udnævnelse til ambassadør var hans økonomi tvunget i knæ, og han måtte sælge sit livsværk til den engelske stat. Dermed blev et nyt led i Parthenon sagen tilføjet og efter Grækenland opnåede selvstændighed startede striden om, hvorvidt skulpturerne skulle opholde sig i London eller Athen.

Debatten har indenfor de sidste fire år været ført med meget høj intensitet, som ikke er set siden Melina

The Elgin Marbles af Peter Jensen

Mercouris embedsperiode som græsk kulturminister. Målet var at få afgjort sagen inden Olympiaden i sensommeren 2004, hvilket viste sig umuligt, efter British Museums direktør officielt afviste at tillade enhver form for tilbagelevering eller udlån til Athen. Et nyt kapitel blev dermed tilføjet den 200 år gamle sag idet grækerne nu tilsyneladende må gå nye veje, hvis de fortsat vil opretholde deres krav - et krav, som end ikke pres fra UNESCO, EU parlamentet og et tilsyneladende flertal i den engelske befolkning kan få British Museum til at efterkomme.

Parternes argumenter har igennem tiden været mange og forskellige, men i de seneste år har debattens argumenter forandret sig. De meget følelsesladede og anklagende argumenter er nu til dels forsvundet til fordel for videnskabelige og etiske argumenter samt en stærk græsk vilje til at få bragt striden til ende.

I de kommende år vil det blive uhyre interessant at følge udviklingen i Parthenon sagen, der med sin status som *cause célèbre* blandt repatrieringssager af kulturarv utvivlsomt vil få indflydelse på lignende emner, som for eksempel Pergamon- og Troja sagerne. Hvordan denne indflydelse vil udforme sig, vil ud fra et musealt synspunkt være afgørende for vores fremtidige definition af kulturarv.

Peter Jensen

Stud.mag. Klassisk Arkæologi og Museologi

Aarhus Universitet

rkdek@stofanet.dk

Litteraturliste

Heiberg, S. *Krigens kunstneriske konsekvenser*. Politiken, 20/7-2002, 2. sektion, s. 5.

Jenkins, I. *Cleaning and Controversy: The Parthenon Sculptures 1811-1939*. The British Museum Occasional Paper Number 146, 2001.

Jenkins, I. *The Elgin Marbles: Questions of Accuracy and Reliability*. International Journal of Cultural Property, Vol 10, No. 1, 2001, s. 55-69.

St. Clair, W. *Lord Elgin & the Marbles*. Oxford 1998.

Internetsider

The British Committee for the Restitution of the Parthenon Marbles.

<http://www.parthenonuk.com/>

The British Museum, Department of Greek & Roman Antiquities, Parthenon.

<http://www.thebritishmuseum.ac.uk/gr/debate.html>

Hellenic Ministry of Culture: The Restitution of the Parthenon Marbles.

The Elgin Marbles af Peter Jensen

<http://www.culture.gr/6/68/682/index.html>

Marbles Reunited.

<http://www.marbelsreunited.org.uk/>

Parthenon 2004.

<http://www.parthenon2004.com/>

The Parthenon Marbles.

<http://www.uk.digiserve.com/mentor/marbles/>

The Parthenon (or) Elgin Marbles.

<http://www.athensguide.com/elginmarbles/lordelgin.html>

Vranopoulos, E. *The Parthenon and the Elgin Marbles*. Athen 1985.

<http://www.museum-security.org/The%20Parthenon%20and%20the%20Elgin%20Marbles.htm>

Avisartikler fra The Telegraph online

Edwardes, C. & Milner, C. *Egypt demands return of the Rosetta Stone*. 20/7-2003.

<http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2003/07/20/nroset20.xml>

Hastings, C. *British Museum opens talks over return of Elgin marbles*. 26/5-2002.

<http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2002/05/26/nelg26.xml>

Hastings, C. *Elgin marbles "will never be returned to Greece"*. 23/2-2003.

http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=%2Fnews%2F2003%2F02%2F23%2Fnelgin23.xml&secureRefresh=true&_requestid=296115

Hastings, C. & Bamber, D. *Greeks offer treasures to have Elgin marbles back by 2004 Games*. 19/8-2001.

<http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2001/08/19/nelg19.xml>

Reynolds, N. *Curator comes clean over Elgin Marbles*. 1/12-1999.

<http://www.telegraph.co.uk/htmlContent.jhtml?html=/archive/1999/12/01/nelg01.html>

Reynolds, N. *Greece offered deal for Elgin Marbles*. 3/2-2000.

<http://www.telegraph.co.uk/htmlContent.jhtml?html=/archive/2000/02/03/wgre03.html>

Reynolds, N. *Greeks in plea to Blair over marbles*. 12/11-2002.

<http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2002/11/12/nelg12.xml>

Reynolds, N. *Museum to come clean over Elgin Marbles*. 29/11-1999.

<http://www.telegraph.co.uk/htmlContent.jhtml?html=/archive/1999/11/29/nelg29.html>

Reynolds, N. *Poll claim on Marbles*. 16/10-2002.

<http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/2002/10/16/nelg16.xml>

Woolf, M. *Museum permits Greeks to inspect Elgin Marbles*. 27/10-1999.

<http://www.telegraph.co.uk/htmlContent.jhtml?html=/archive/1999/10/27/nelg27.html>

The Elgin Marbles af Peter Jensen

Noter

- ¹ Begrebet Elgin Marbles dækker i dette henseende kun Parthenon skulpturerne på British Museum i London, og ikke hele Lord Elgins samling af antikke skulpturer og andre genstande, som blev solgt til den engelske stat.
- ² William St.Clair, *Lord Elgin & the Marbles*, Oxford 1998, s. 1-11 (herefter St.Clair).
- ³ Denne *firman*, hvis indhold er yderst omdiskuteret, findes i dag kun i en italiensk oversættelse. Den er gengivet i sin fulde ordlyd på italiensk og engelsk i St. Clair, s. 337-341.
- ⁴ En udførlig historisk beretning om Lord Elgin og hans erhvervelse af Parthenon skulpturerne findes i St.Clair, s. 1-280. En kortere gennemgang kan findes på <http://www.athensguide.com/elginmarbles/lordelgin.html>.
- ⁵ http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=%2Fnews%2F2003%2F02%2F23%2Fnelgin23.xml&secureRefresh=true&_requestid=296115
- ⁶ I dag er hendes arbejde fortsat i The Melina Mercouri Foundation, som kan findes på <http://www.culture.gr/4/41/411/e41101.html>
- ⁷ <http://uk.digiserve.com/mentor/marbles/speech.htm>
- ⁸ Jeanette Greenfield, *The Return of Cultural Treasures*, Cambridge 1989, s. 47.
- ⁹ Steffen Heiberg, *Krigens kunstneriske konsekvenser*, Politiken, d. 20. juli 2002 – 2. sektion, side 5.
- ¹⁰ <http://www.culture.gr/6/68/682/e68213.html>
- ¹¹ *ibid.*
- <http://www.marblesreunited.org.uk/about/objectives.html>
- <http://www.uk.digiserve.com/mentor/marbles/intro.htm>
- ¹² Memorandum on the Parthenon Marbles, <http://www.culture.gr/6/68/682/memorandum.pdf>
- ¹³ Memorandum on the Parthenon Marbles, <http://www.culture.gr/6/68/682/memorandum.pdf>, punkt 4.1
- ¹⁴ Kaldet ”The Unification of the Archaeological Sites in the Historical Centre of Athens”.
- ¹⁵ Memorandum on the Parthenon Marbles, <http://www.culture.gr/6/68/682/memorandum.pdf>, punkt 4.2
- ¹⁶ Fani Mallouchou-Tufano, *The Anastylis of the Acropolis Monuments 1975-2000*, <http://www.culture.gr/6/68/682/appendix7.pdf>
- ¹⁷ Memorandum on the Parthenon Marbles, <http://www.culture.gr/6/68/682/memorandum.pdf>, punkt 4.3
- ¹⁸ Museet var oprindeligt sat til at være færdigt i 2004 til afholdelsen af Olympiaden.
- ¹⁹ Memorandum on the Parthenon Marbles, <http://www.culture.gr/6/68/682/memorandum.pdf>, punkt 4.4
- <http://www.uk.digiserve.com/mentor/marbles/museum/htm>
- <http://www.marblesreunited.org.uk/campaignstory/proposal.html>
- ²⁰ Memorandum on the Parthenon Marbles, <http://www.culture.gr/6/68/682/memorandum.pdf>, punkt 4.5
- <http://www.museum-security.org/elginmarbles.html>
- ²¹ Resultaterne af grækernes undersøgelser af Parthenon skulpturerne, med henblik på at bestemme det eventuelle omfang af skader udøvet, som en konsekvens af 1937-38 rensningen, kan ses på <http://www.culture.gr/6/68/682/appendix5.pdf>
- ²² <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2002/11/12/nelg12.xml>
- <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/2002/10/16/nelg16.xml>
- ²³ De nyeste og fineste fund i Grækenland sendes normalt ikke til udstilling i udlandet, men udstilles eksklusivt på græske museer.
- ²⁴ Der ses en klar tendens til, at museer åbner annekser i andre lande og byer, f.eks. Guggenheim i Bilbao og Berlin samt Boston Fine Arts Museum. <http://www.marblesreunited.org.uk/campaignstory/proposal.html>
- ²⁵ *ibid.*
- ²⁶ Der eksisterer samarbejder med komitéer i Canada, New Zealand, USA, Australien, Belgien, Sverige, Italien, Serbien, Spanien, Cypern, Rusland, Tyskland og Chile. <http://www.culture.gr/6/68/682/e68211.html>
- ²⁷ International Conference of Ministers of Culture in Mexico, August 1982. http://www.parthenonuk.com/who_are_we.php
- Et foredrag af Melina Mercouri, afholdt i 1986, kan findes på <http://www.uk.digiserve.com/mentor/marbles/speech.htm>
- ²⁸ http://www.parthenon2004.com/about_the_campaign.html
- ²⁹ Resultaterne af disse undersøgelser kan læses på <http://www.culture.gr/6/68/682/e68212.html>, <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2001/10/16nelg16.xml> og <http://www.culture.gr/6/68/682/e68210c.html>
- ³⁰ <http://www.uk.digiserve.com/mentor/marbles/>
- ³¹ <http://www.culture.gr/6/68/682/e68210c.html>
- <http://www.culture.gr/6/68/682/e68206c.html>
- ³² [http://www.thebritishmuseum.ac.uk/compass/ixbin/hixclient.exe?_IXDB_=compass&_IXFIRST_=1&_IXMAXHITS_=1&_IXSPFX_=graphical/full/&\\$+with+all_unique_id_index+is+=\\$=ENC850&submit-button=summary](http://www.thebritishmuseum.ac.uk/compass/ixbin/hixclient.exe?_IXDB_=compass&_IXFIRST_=1&_IXMAXHITS_=1&_IXSPFX_=graphical/full/&$+with+all_unique_id_index+is+=$=ENC850&submit-button=summary)
- ³³ <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/gr/debate.html>
- <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/newsroom/current2003/parsculpt.htm>
- ³⁴ Lord Elgins agent, Philip Hunt vidnede foran kommissionen, og på baggrund af hans udtalelser vedrørende den pågældende *firman*, som han beklageligvis ikke havde medbragt til mødet, vurderede kommissionen at der var givet de gyldige tilladelser fra det tyrkiske styre. <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/gr/debate.html>, punkt 3.1.
- ³⁵ <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/newsroom/current2003/parsculpt.htm>
- ³⁶ Engelsk: Trustees.
- ³⁷ <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/gr/debate.html>, punkt 3.2.
- ³⁸ <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/gr/debate.html>, punkt 4.4.
- ³⁹ <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/newsroom/current2003/parsculpt.htm>
- ⁴⁰ *ibid.*
- ⁴¹ Skulpturerne var dækket af mørke lag af snavs og farve. Der er diskussion om hvorvidt dette kan betegnes som historisk patina.
- ⁴² <http://www.telegraph.co.uk/htmlContent.jhtml?html=/archive/1999/12/01/nelg01.html>
- Ian Jenkins, *Cleaning and Controversy: The Parthenon Sculptures 1811-1939*, British Museum Occasional Paper nr. 146, 2001.
- ⁴³ Som indikator herpå ses blandt andet det nye Akropolis museum, oprindeligt planlagt til at stå færdigt i 2004, den engelske støtteorganisation, Parthenon2004 samt Marbles Reunited.
- ⁴⁴ <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2002/11/12/nelg12.xml>
- ⁴⁵ http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2003/02/23/nelgin23.xml&secureRefresh=true&_requestid=296115
- ⁴⁶ <http://www.uk.digiserve.com/mentor/marbles/answers.htm>
- <http://www.museum-security.org/elginmarbles.html>
- ⁴⁷ *ibid.*
- ⁴⁸ <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/gr/debate.html>, punkt 9.3.
- ⁴⁹ <http://www.uk.digiserve.com/mentor/marbles/illegal.htm>
- ⁵⁰ <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/gr/debate.html>, punkt 9.4
- ⁵¹ <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/gr/debate.html>, punkt 9.4.3.

The Elgin Marbles af Peter Jensen

⁵² Ofte blev hele skulpturer udsat for overgreb og fik hugget hoveder, næster, ansigter og andre fragmenter af.

⁵³ <http://www.uk.digiserve.com/mentor/marbles/answers.htm>

⁵⁴ <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2003/07/20/nroset20.xml>